

๖๖ แนวพระราชดำริ ในการพัฒนาการเกษตร

พระราชกรณียกิจในด้านการพัฒนาการเกษตร มิได้เป็นพระราชภารกิจที่ถูกกำหนดไว้ว่า “เป็นหน้าที่โดยตรงของพระมหากษัตริย์” แต่การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานและทรงริเริ่มสร้างโครงการต่างๆ ในด้านการพัฒนาเกษตรขึ้นมากมายโดยต่อเนื่อง ก่ออุปการประโยชน์แก่เกษตรกรและสังคมไทยอย่างกว้างขวาง เป็นสิ่งสะท้อนความสนพระราชหฤทัยในกิจการนั้นเป็นพิเศษ

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่บุคคลคณะต่างๆ โดยเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการเกษตรและสหกรณ์สะท้อนแนวพระราชดำริในการพัฒนาการเกษตร และเนื่องจากพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาการเกษตรเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาจึงได้นำพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาอื่นๆ มารวมศึกษาด้วย

เนื้อหาในส่วนนี้จึงเป็นการเสนอพระราชดำริซึ่งประกอบด้วยแนวคิดอันเป็นนามธรรม และการปฏิบัติหรือการนำแนวคิดไปแปรสภาพเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองแนวคิดนั้นๆ อันเป็นรูปธรรม

แนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความหมายของการพัฒนากับคณะ-เยาวชนจังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ว่า

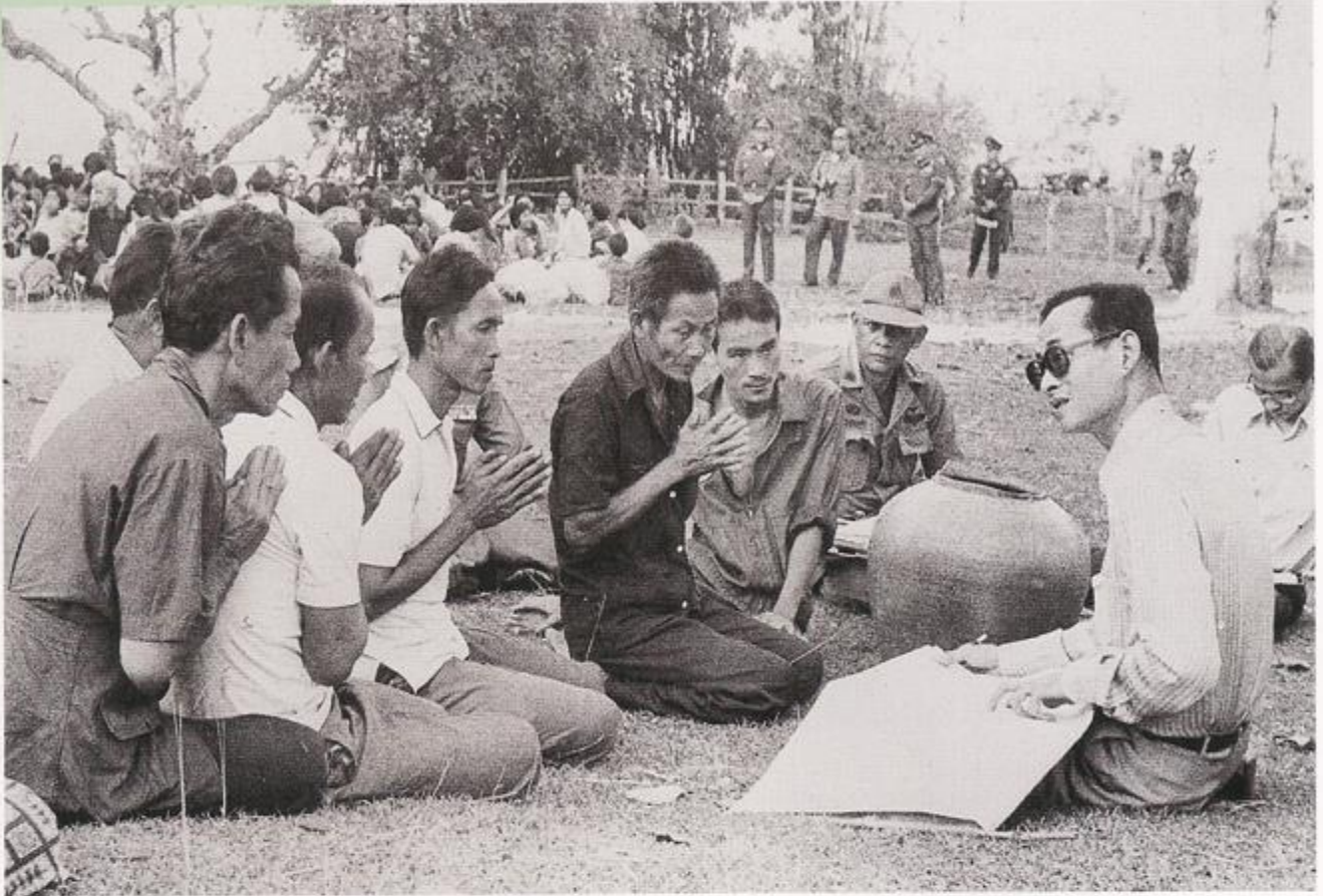
“.....พัฒนา ก็หมายถึง ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคงมีความเจริญ ความหมาย

ของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของ
แต่ละคนมีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข.....”

ความหมายของคำว่า “ความเจริญ” เป็นอย่างไร มีลักษณะและมี
องค์ประกอบอย่างไร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานคำอธิบายไว้ใน
พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๒
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ว่า

“.....ความเจริญนั้นมักจำแนกกันเป็นสองอย่าง คือ ความเจริญ
ทางวัตถุอย่างหนึ่ง และความเจริญทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง ยิ่ง
กว่านั้นยังเห็นกันว่า ความเจริญอย่างแรกอาศัยวิชาการทางด้าน
วิทยาศาสตร์เป็นปัจจัยสร้างสรรค์ ความเจริญอย่างหลังอาศัย
ศิลปะ ศิลธรรม จรรยา เป็นปัจจัย แท้จริงแล้ว ความเจริญ
ทางวัตถุกับความเจริญทางจิตใจก็ดี หรือความรู้ทางด้าน
วิทยาศาสตร์กับทางด้านศิลปะ ศิลธรรม จรรยา ก็ดี มิใช่สิ่งที่จะ
แยกออกจากกันให้เด็ดขาดได้ ทั้งนี้เพราะสิ่งที่เราพยายาม
จะแยกออกจากกันนั้น มีมูลฐานที่เกิดอันเดียวกัน คือ “ความ
จริงแท้” ที่เป็นวิทยาศาสตร์ ถึงจะพยายามแยกจากกัน ใดๆ
ที่สุดก็จะรวมลงสู่จุดกำเนิดเดียวกัน แม้แต่จุดประสงค์ก็จะลง
สู่จุดเดียวกัน คือ ความสุข ความพอใจของทุกคน ดังนั้น
ท่านทั้งปวงที่กำลังจะนำวิชาการออกไปสร้างความเจริญแก่ตน
แก่ชาติ ควรจะได้ทราบตระหนักในข้อนี้ และควรจะต้องถือว่าความ
เจริญทั้งสองฝ่ายนี้มีความสำคัญอยู่ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เกี่ยวเกาะ

**เกื้อหนุนและอาศัยกัน จำเป็นที่จะต้องพัฒนาพร้อมกันไป
ปฏิบัติพร้อมกันไป ความเจริญมั่นคงแท้จริงจึงจะเกิดขึ้นได้.....”**

โดยนัยแห่งพระบรมราโชวาทนี้ คำว่าความเจริญที่เป็นผลสรุปรวม ต้องประกอบด้วยความเจริญทางวัตถุ และความเจริญทางจิตใจ มิอาจแยกจากกัน และต้องเป็นเอกภาพกัน

ความเจริญทางวัตถุต้องอาศัยวิชาการทางวิทยาศาสตร์เป็นปัจจัย วิชาการย่อมต้องอาศัย “คน” ผู้มีวิชาความรู้ หรือผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นปัจจัย ความเจริญทางจิตใจต้องอาศัยศิลปะ ศีลธรรมจรรยาเป็นปัจจัย ซึ่งศิลปะ ศีลธรรมจรรยาจะเกิดขึ้นได้ ดำรงอยู่ และสำแดงผลได้ ย่อมต้องอาศัย “คน” ผู้ถือปฏิบัติศิลปะ ศีลธรรมจรรยาเป็นฐาน

ดังนั้น การพัฒนาบ้านเมืองให้มั่นคงมีความเจริญต้องพัฒนา “คน” ให้ถึงพร้อมทั้งด้านวิชาการและศิลปะ ศีลธรรมจรรยา โดยมี “ความสุข ความพอใจของทุกคน” เป็นจุดมุ่งหมาย

นอกจากต้องฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้ดำรงอยู่ในครรลองแห่งธรรมเพื่อเป็นปัจจัยกำกับความรู้ความสามารถแล้ว หน้าที่ที่บุคคลโดยเฉพาะผู้ได้รับการศึกษาสูง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ได้รับโอกาสที่ดีกว่า พึงรับผิดชอบ เกื้อกูลสังคมส่วนรวม ผสานพ้องกับการฝึกฝนพัฒนาตนทางความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างสรรค์ความเจริญ

ส่วนตนในการทำงาน และความก้าวหน้าในชีวิตก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทรงเน้นย้ำ อยู่เสมอ ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่า

“.....ในฐานะที่เป็นผู้ได้รับการศึกษาสูง ท่านทั้งหลายย่อมมีความมุ่งหมายที่จะได้ใช้ความรู้ความสามารถทำงานตามแนว หนัด เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ คือ ความเจริญมั่นคงให้แก่ ตัวเอง แก่งาน และแก่ชาติบ้านเมืองให้ประจักษ์ผล.....”

สรุปได้ว่า การพัฒนาคนตามแนวพระราชดำริ ถือว่า “คน” เป็นปัจจัย สำคัญ และเป็นศูนย์กลางของงานพัฒนาชาติบ้านเมือง โดยการบ่มเพาะเสริม สร้างความรู้ความสามารถทางวิชาการ วิชาชีพ ควบคู่ไปกับการอบรมฝึกฝนจิตใจ ให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี เพื่อใช้เป็นปัจจัยในการสร้างความเจริญทั้งส่วนตนและ ส่วนรวม ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ว่า

“.....การให้การศึกษาศึ่ครบถ้วนทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา วิชา สามัญและวิชาชีพนั้น เป็นการปูพื้นฐานอย่างสำคัญในการ พัฒนาคน ให้เป็นคนดี มีความสามารถ ซึ่งจะเป็นกำลังใน การสร้างเสริมความเจริญมั่นคงของบ้านเมืองต่อไปในวัน ข้างหน้า.....”

และพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ว่า

“.....จุดมุ่งหมายสำคัญของการรักษาความมั่นคงของบ้านเมือง นั้น อยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถปกครองรักษาถิ่นฐานของ ตนเองได้ โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่ ในกรณีนี้ ทาง ราชการมีหน้าที่อันจำเป็นที่สุด ที่จะต้องพิทักษ์คุ้มครองให้มี ความสงบและปลอดภัย ทั้งจะต้องช่วยเหลือสนับสนุนโดยทาง วิชาการทั้งด้านเทคนิคและด้านเศรษฐกิจสังคม เพื่อให้เขา ช่วยตัวเองและพัฒนาตัวเองได้ ในการอาชีพ การครองชีพ และการอยู่ร่วมกันโดยสามัคคีธรรม ขอให้ทุกท่านพยายามใช้ ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ให้เป็นประโยชน์ช่วยเหลือประชาชน ตามหลักการที่ได้กล่าวแล้วให้มากที่สุด เมื่อประชาชนสามารถ พัฒนาดตนเอง พัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ให้เจริญขึ้นได้แล้ว บ้าน- เมืองของเราก็จะมี ความมั่นคงและปลอดภัยอย่างแท้จริง.....”

จุดมุ่งหมายในการพัฒนา

๑. สร้างพื้นฐานให้มั่นคง โดยให้ประชาชนพ่อกินพอใช้ สามารถพึ่งตนเองเสียก่อน จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้นไป ดังพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน ความพ่อกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป

และพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ว่า

“...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพ่อกินพอใช้ก่อนอื่น เป็นพื้นฐาน เป็น

สิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นไปได้แน่นอน.....”

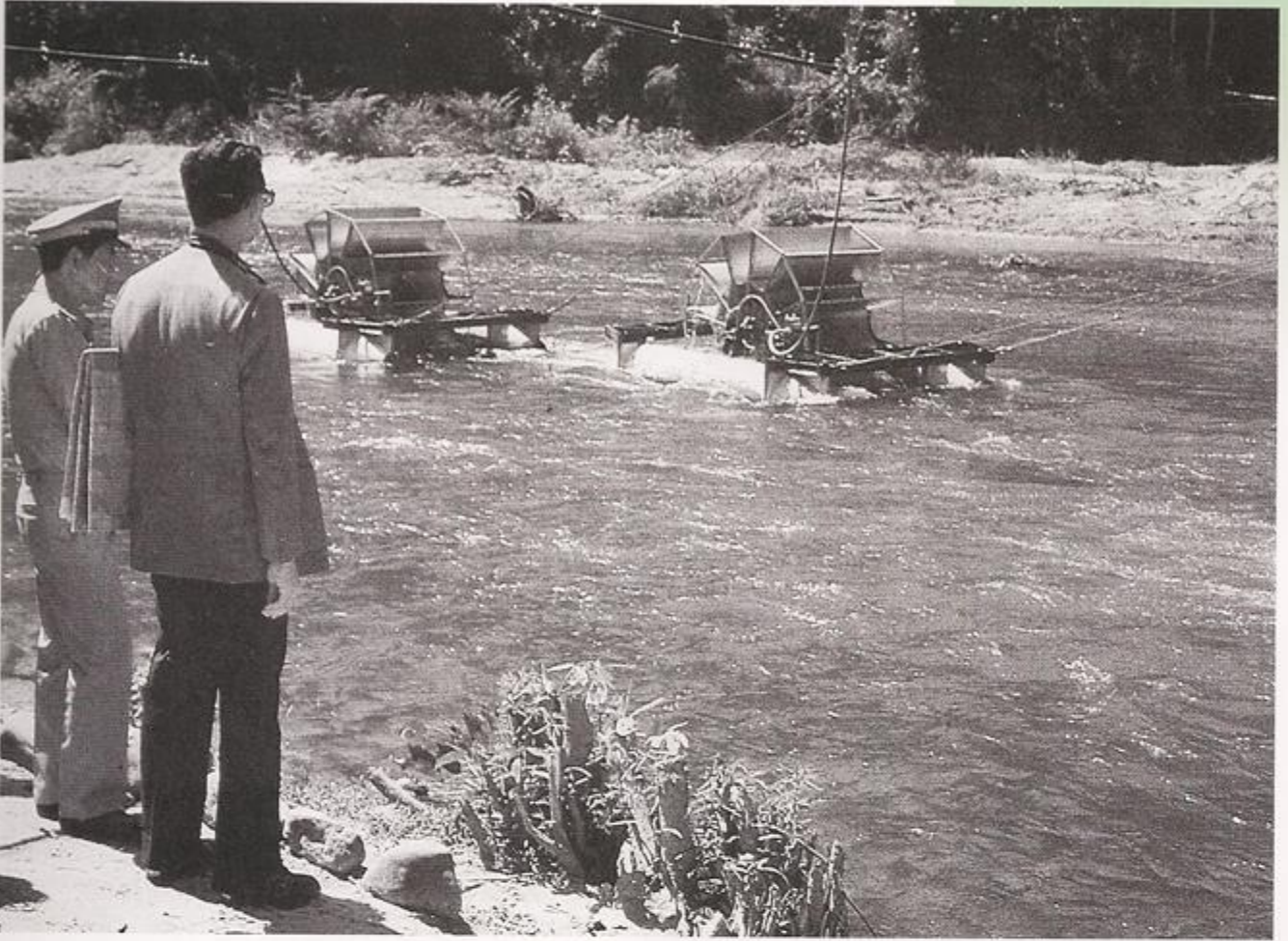
๒. สร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของชุมชน ทรงนิยมใช้ศัพท์ว่า “ระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ชุมชนเข้มแข็งพร้อมที่จะรับความเจริญจากโลกภายนอกแล้ว มิใช่เป็นการยัดเยียด นำความเจริญจากภายนอกเข้าไปให้ชุมชนโดยที่ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะรับ หรือพร้อมที่จะคิดว่าเหมาะสมกับชุมชนของตนหรือไม่

ตั้งพระราชดำรัสที่มีต่อกลุ่มชาวไร่ฝักในพระบรมราชูปถัมภ์ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ว่า

“.....ถ้าแต่ละคนมีความขยันหมั่นเพียร ทางราชการและผู้มีวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ทางราชการก็จะช่วย ชั้นแรกที่สุดจะต้องแสดงว่าตนมีความเข้มแข็ง มีความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกันอย่างเป็นสุขเสียก่อน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว จะมีผู้ที่จะมาช่วยแล้ว ความเดือดร้อนต่างๆ ก็จะได้บรรเทาไปไม่ให้เป็นทุกข์.....”

“.....ระหว่างนี้ขอให้พยายามที่จะจัดระเบียบแบบแผนให้ดี ให้อยู่กันเป็นกลุ่มให้เข้มแข็งยิ่งๆ ขึ้น เพราะว่าการที่จะอยู่ในที่ใหญ่นั้น ถ้าขาดความเข้มแข็งก็ตาม ถ้าขาดความสามัคคีเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็ตาม จะเกิดอันตรายอย่างมาก เพราะว่างานนั้นมากขึ้น ที่กว้างขึ้น

ก็ต้องดูแลมากขึ้น ก็มีภาระ มีหน้าที่มากขึ้น ทุกคนต้องเตรียมใจเตรียมกายเพื่อที่จะรับที่ใหญ่กว่านี้ ถ้าไม่พร้อม ปล่อยให้ใหญ่ไปก็จะเกิดทุกข์ใหญ่มากขึ้น แต่ถ้าพร้อมแล้ว ที่ใหญ่นั้นก็จะมีความเจริญได้ดี.....”

๓. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นหลักสำคัญในการพัฒนา โดยทรงยึดหลักการปรับปรุงหรือดัดแปลงทรัพยากรธรรมชาตินั้นๆ ให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ได้มากที่สุด ขณะเดียวกัน การทำเพื่อส่วนรวมก็อาจส่งผลกระทบต่อคนส่วนน้อยได้ ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องเตรียมวิธีการแก้ไขไว้ด้วยเช่นกัน ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ ว่า

“.....โครงการพัฒนาต่างๆ ดั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่แล้ว คือ ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลเป็นประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนส่วนรวมให้ได้มากที่สุด ในทางปฏิบัติ นั้น นอกจากจะได้ผลส่วนใหญ่ หรือส่วนรวมตามจุดประสงค์แล้ว บางทีก็อาจทำให้มีการเสียหายในบางส่วนได้บ้าง เพื่อ

จะให้โครงการมีผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย จำเป็นต้องพิจารณาจัดตั้งโดยรอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน ให้ทราบว่าผลที่เกิดจากโครงการนั้นจะมีขอบเขตต่อเนื่องไปเพียงใด และมีผลเสียประการใดที่จุดใดบ้าง จะได้สามารถวางแผนงานให้สอดคล้องต้องกันทุกส่วนทุกชั้น เพื่อแก้ไขในส่วนที่จะเสียหายให้กลับเป็นดี ให้โครงการได้ประโยชน์มากที่สุด.....”

๔. เป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรเพื่อนำผลไปทดลองปฏิบัติในพื้นที่อื่น งานพัฒนาด้านการเกษตรตามแนวพระราชดำริทุกงานทุกโครงการ ล้วนมีจุดมุ่งหมายและพันธกิจร่วมกันอยู่ประการหนึ่ง คือ เป็นต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ แก่หน่วยชุมชนพื้นที่อื่น โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นแบบ เพื่อขยายผล และเรียนรู้สิ่งผิดสิ่งถูก ดังพระราชดำรัส ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตามพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ว่า

“.....มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาและทดลองงานพัฒนาการเกษตรต่างๆ ตามความเหมาะสม สำหรับเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรในการนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตน ตลอดจนเพื่อดำเนินกิจการด้านเกษตรอุตสาหกรรม โดยเฉพาะส่งเสริมการปลูกพืชตระกูลถั่ว สำหรับแปรรูปเป็นสินค้าอุตสาหกรรม.....”

ในด้านที่เป็นแบบเพื่อศึกษาความผิดพลาดล้มเหลว ก็ได้มีพระราชดำรัสไว้ชัดเจน เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ว่า

“.....มีเหมือนกันที่ทำการทดลองแล้วล้มเหลว ทางฝ่ายศูนย์ศึกษาไม่ควรที่จะอายในความล้มเหลว.....ในศูนย์ศึกษาการพัฒนานั้น ทำอะไรไม่ถูกแล้วก็อาจเป็นอนุสาวรีย์ของความไม่ถูก จะได้สังวรไว้ว่าทำอย่างนี้ไม่ได้ แต่ความเสียหายนั้นไม่มีมาก เพราะว่าในศูนย์ศึกษาการพัฒนาทำการทดลองต่างๆ นี้ก็ทำเป็นส่วนน้อยถือทำเป็นส่วนเล็กๆ สามารถที่จะเก็บไว้ให้คนดูว่าตรงนี้อ่างนี้มันไม่ค่อยดี ใช้ไม่ได้ ก็เป็นหลักวิชา.....”

วิธีการพัฒนาการเกษตรตามแนวพระราชดำริ

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการสำนักงาน กปร. ได้เขียนไว้ในเอกสาร “พัฒนาการเศรษฐกิจจากแนวพระราชดำริ” พิมพ์เผยแพร่โดยกองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการพัฒนาว่า

“.....แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มิได้เน้นการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเป็นสำคัญ แต่ทรงให้ความสำคัญและเน้นการพัฒนาในทุกด้านอย่างสัมพันธ์กัน ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสังคม รวมทั้งการอนุรักษ์และทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งแนวพระราชดำริในการพัฒนาเช่นนี้ จะเป็นผลให้เกิดความสมดุลต่อการพัฒนาประเทศ และกล่าวได้ว่า วิธีการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ โดยการยึดหลักความต้องการที่แท้จริงของประชาชน สภาพทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนในสังคมนั้นเป็นหลัก ถือได้ว่าเป็นวิธีการที่ชาญฉลาดและมองการณ์ไกลเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากได้ครอบคลุมและเข้าถึงแก่นของการพัฒนา โดยได้สร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ช่วยตนเองได้ พร้อมทั้งพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคม ศิลธรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนยกระดับคุณภาพชีวิตและสภาพจิตใจของคนไทยอย่างลึกซึ้ง และแยกคายเป็นอย่างยิ่งด้วย ซึ่งผลประโยชน์ทั้งหลายทั้งปวงตกอยู่กับประชาชนส่วนใหญ่ในท้ายที่สุด.....”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเสนอวิธีการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพดังจะได้จำแนกออกเป็นข้อๆ ดังนี้

๑. **ศึกษาพื้นฐานเดิมของสังคม** เพื่อจะได้กำหนดแนวทางการพัฒนาได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน กล่าวคือ การ

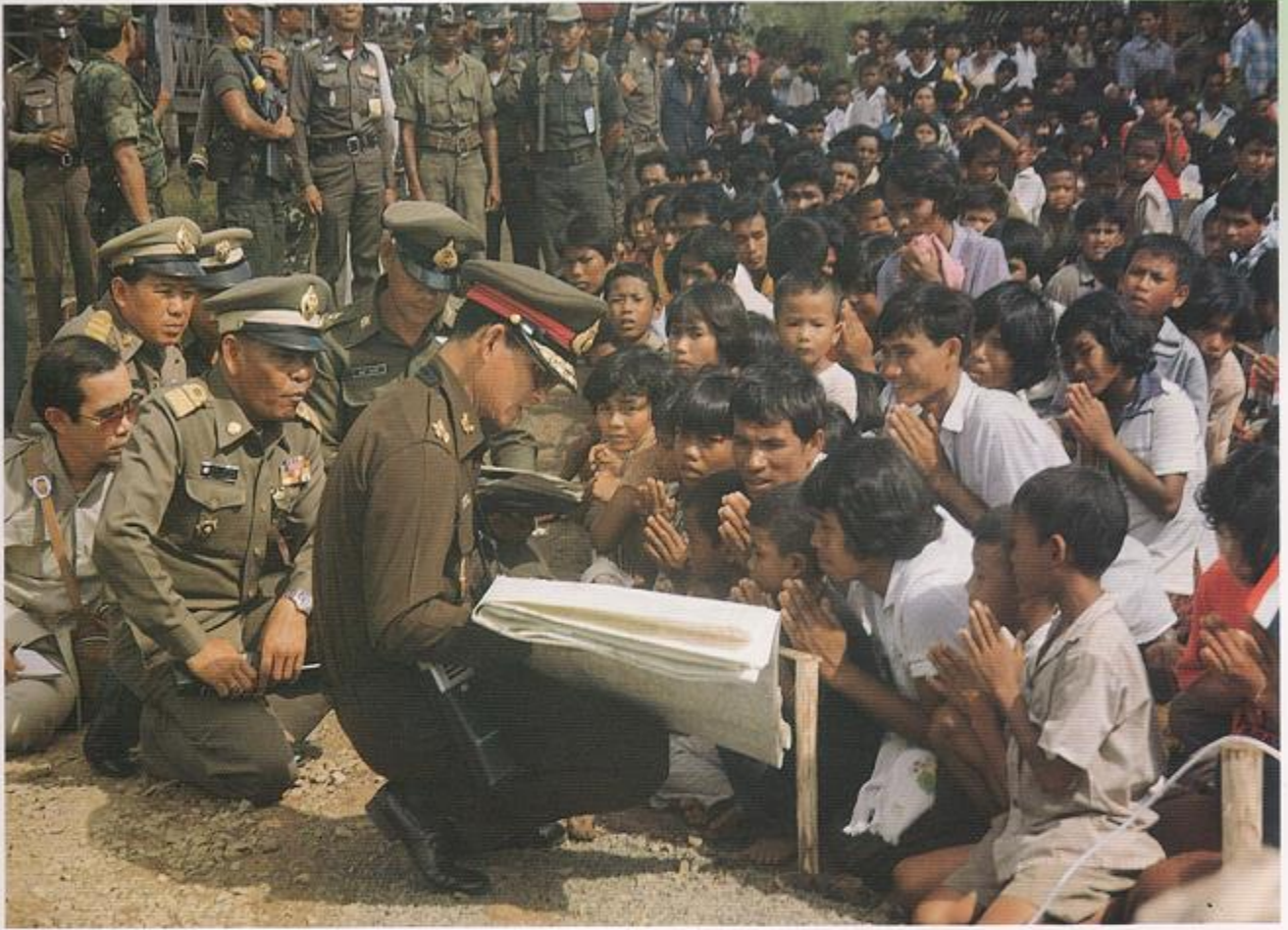

พัฒนาเพื่อประชาชนจะต้องเข้าใจพื้นฐานการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนเสียก่อน ต้องรู้ว่า มีข้อใดเป็นจุดเด่นและจุดด้อยของสังคม การพัฒนาไม่ใช่การรื้อของเก่าทิ้ง แล้วนำของใหม่เข้าไปให้ ควรค้นหาสิ่งที่ดีมีอยู่ออกมา แล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ว่า

“.....นักบริหารการพัฒนา มีภาระสำคัญในการที่จะต้องเป็นผู้นำและตัวการควบคุมการพัฒนาบ้านเมือง ให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างเหมาะสมถูกต้อง สู่ทิศทางและสภาพที่ทุกฝ่ายพึงปรารถนา และการที่จะปฏิบัติภาระอันนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีได้นั้น นอกจากจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ยังจำเป็นจะต้องมีความรอบรู้และความเข้าใจอันกระฉ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อม และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องพันกับงานที่จะทำทั้งหมด รวมทั้งระบบชีวิตของคนไทย อันได้แก่ ความเป็นอยู่ ความต้องการ วัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดโดยเบ็ดเสร็จด้วย.....”

และพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่ว่า

“.....การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทุกอย่างนั้นต้องเริ่มต้นที่การศึกษาพื้นฐานเดิมก่อน เมื่อได้ศึกษาทราบชัดถึงส่วนดีส่วนเสียแล้ว จึงรักษาส่วนที่ดีที่มีอยู่แล้วให้คงไว้ แล้วพยายามปรับปรุงสร้างเสริม ด้วยหลักวิชา ด้วยความคิดพิจารณา

อันประกอบด้วยเหตุผลและความสุจริตจริงใจ ให้ค่อยเจริญ
งอกงาม มั่นคงบริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป ตามความเหมาะสม ตาม
กำลังความสามารถ และตามกำลังเศรษฐกิจที่มีอยู่.....”

๒. ศึกษาข้อมูลของพื้นที่ การพัฒนาด้านการเกษตรเป็นงานที่ต้อง
เกี่ยวข้องกับปัจจัย ๒ ประการคือ ราษฎรหรือชุมชนในท้องถิ่น และสภาพภูมิ-
ประเทศในพื้นทีนั้นๆ ซึ่งการสำรวจข้อมูลจากพื้นที่ คือ ปัจจัยพื้นฐานที่จะ
กำหนดแนวทางการพัฒนาต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้แนว
พระราชดำริ เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ว่า

“.....ในด้านพัฒนานั้นที่ไหนแบบเราก็ใช้เป็นที่แบบ ที่ไหนที่
เขาเราก็ใช้เป็นที่เขา และการแบ่งสรรภูมิประเทศนี้เราก็ไป
ตามภูมิประเทศนี้ เราก็ไปตามภูมิประเทศ เพราะภูมิประเทศ
นี้มันใหญ่กว่าเรา ไม่ใช่เราใหญ่กว่าภูมิประเทศ เราไปย้าย
ภูมิประเทศมันยากกว่าย้ายตัวเรา ตัวเราก็หมายความว่า
ร่างกายเรา สมองของเรา และความคิดของเรา เราต้องไป
ตามภูมิประเทศ อันนี้เป็นหลักของการพัฒนาอย่างหนึ่ง นอก
จากนี้ มาพูดถึงภูมิประเทศคือ ที่ดิน หรือภูมิประเทศด้าน

ภูมิศาสตร์ แต่ว่าภูมิประเทศตามสังคมวิทยาก็มีเหมือนกัน ภูมิประเทศตามสังคมวิทยาก็คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไป บังคับคนให้คิดอย่างอื่นไม่ได้เราต้องแนะนำ และก็ถ้าไปตาม อรรถาศัยของคน เมื่อได้รับการแนะนำแล้วคนก็ไม่ดี๊ โดย มากคือเพราะว่าผู้ไปจัดรูปของภูมิประเทศ หรือจัดรูปของ สังคม เป็นคนที่เอาหัวชนฝา เอาหัวชนฝาแล้วเราก็จีบ แล้ว คนที่เราคิดอยากจะช่วยเขาก็ไม่รู้สึอะไร เพราะเขาอยู่ข้าง หลังฝา ก็ไม่มีประโยชน์อะไรเลย แล้วเราก็จะยิงโกรธว่าพวก นี้ไม่เข้าใจเสียที ที่จริงเขาเข้าใจไม่ได้ เพราะเขาก็มีเหตุผล ของเขา ฉะนั้นการพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทาง ภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา เพื่อที่จะให้เหมาะสมทุกประการ.....”

กล่าวคือ ในการพัฒนาด้านการเกษตร สภาพทางภูมิประเทศและนิสัย ของราษฎรในพื้นที่แต่ละโครงการก็มีสภาพเงื่อนไขปัจจัยผิดแผกแตกต่างกันไป ดังนั้น การเข้าไปพัฒนาจึงไม่อาจใช้สูตรสำเร็จเข้าไปดำเนินการโดยไม่คำนึงถึง ความสำคัญของข้อมูลพื้นที่ทั้งทางด้านสังคมและด้านภูมิศาสตร์ได้

๓. ใช้หลักวิชาการ ในการพัฒนาด้านการเกษตรจำเป็นต้องอาศัยหลักวิชาเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจข้อมูลพื้นที่ การวางแผน การปฏิบัติทดลอง การตรวจสอบผลงาน และการประสานวิชาการแขนงต่างๆ ให้กลมกลืนเกื้อกูลกัน ดังพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ว่า

“.....การพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความเจริญความมั่นคงแก่คนส่วนรวมทั้งชาติได้แท้จริงนั้น จะต้องอาศัยหลักวิชาอันถูกต้องและต้องกระทำพร้อมกันไปทุกๆ ด้านด้วย เพราะความเป็นไปทุกอย่างในบ้านเมือง มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงถึงกันหมด เพียงแต่จะทำงานด้านการเกษตร ซึ่งโดยหลักใหญ่ได้แก่ การกลั่นกรองและสัตวบาล อย่างน้อยที่สุด ก็ยังต้องอาศัยวิชาการด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์สหกรณ์เข้าช่วยด้วย ทุกคนซึ่งเป็นผู้ที่จะใช้วิชาการ ในการพัฒนาบ้านเมืองต่อไป ควรทราบให้ถ่องแท้ว่าในการนั้นจำเป็นที่สุดที่จะต้องใช้วิชาการทำงานร่วมมือกันให้ประสานสอดคล้องทุกฝ่าย.....”

และพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ ว่า

“.....คนที่จะใช้วิชาได้ดีนั้น ประการแรกจะต้องรู้จักวิชาเป็นอย่างดี คือ รู้อย่างแจ่มแจ้ง ชำนิชำนาญ และทั่วถึงตลอดทั้งในหลักใหญ่ ทั้งในรายละเอียด รวมทั้งในส่วนที่จะต้องประสานกับวิชาอื่นๆ เพื่อให้เกื้อกูลส่งเสริมกันและกันด้วย ประการที่สอง จะต้องรู้จักพิจารณาเลือกทำงานที่เป็นงานสร้างสรรค์ มิใช่งานมีผลข้างลบ หรือที่ปราศจากคุณค่า ปราศจากประโยชน์อันพึงประสงค์ ประการที่สาม ไม่ว่าจะทำงานฝ่ายใดสาขาใด จะต้องเรียนรู้ลักษณะงานให้ทราบอย่างถ่องแท้ โดยเฉพาะในจุดประสงค์ขอบเขต และแนวทางที่จะปฏิบัติ ประการที่สี่ จะต้องมีความตั้งใจที่แน่วแน่ และมีความอดุสาหะ พรักพร้อมอยู่เสมอ ที่จะปฏิบัติงานนั้นให้จนสำเร็จประโยชน์ตามที่มุ่งหมาย.....”

๔. กระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นขั้นตอน คือ มีการวางแผนงาน ไม่ทำเพราะความรีบร้อนอยากลองของใหม่ หรืออยากพัฒนาให้เกิดความเจริญอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องคำนึงถึงความพร้อมของชุมชนด้วย ดังพระบรมราชโองการพระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ว่า

“.....ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อย
สร้างค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยตามลำดับ ให้เป็นการทำไป
พิจารณาไปและปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบตามความ
กระหายที่อยากจะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะ
ความจริงสิ่งใหม่แท้ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่อง
มาจากสิ่งเก่า แต่ต่อไปย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า.....”

มีพระราชดำริอยู่เสมอว่า ประชาชนควรพึ่งตนเองให้ได้ในเรื่องอาหาร
ก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยขยายไปในเรื่องการทำธุรกิจการเกษตร

๕. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
เข้าพระทัยดีว่าคนไทยเป็นฝ่ายรับเทคโนโลยีมาใช้มากกว่าจะเป็นฝ่ายผลิต
เทคโนโลยี ทรงคำนึงถึงความจำเป็นในการรับเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆ จาก
ต่างชาติมาใช้ จึงทรงเตือนให้รู้จัก “เลือก” ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพ
สังคมไทย

จากพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ สรุปลักษณะการใช้
เทคโนโลยีที่เหมาะสมได้ว่า ควรมีลักษณะประหยัด คุ่มค่าและง่าย ประชาชน
ทั่วไปสามารถใช้ได้

“.....เทคโนโลยีที่ดี ที่สมบูรณ์แบบ จึงควรที่จะสร้างสิ่งที่เป็น
ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และมีความสูญเปล่าหรือความเสียหาย
เกิดขึ้นน้อยที่สุด แม้แต่สิ่งที่เป็นของเสียเป็นของเหลือทิ้งแล้ว
ก็ควรจะได้ใช้เทคโนโลยีแปรสภาพให้เป็นของใช้ได้ เช่น ใช้

คลองส่งน้ำ

อ่างเก็บน้ำใกล้บ้าน ศูนย์พิบูลทอง

ทำขยะและมูลสัตว์ให้เป็นแก๊สและปุ๋ย เป็นต้น โดยทางตรงข้าม เทคโนโลยีใดที่ใช้การได้ไม่คุ้มค่า ทำให้เกิดความสูญเปล่า และเสียหายได้มาก จัดว่าเป็นเทคโนโลยีที่บกพร่อง ไม่สมควรจะนำมาใช้ไม่ว่าในกรณีใด ท่านทั้งหลายจะเป็นผู้ใช้เทคโนโลยี ในการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เพื่อพิจารณาสภาพบ้านเมืองและฐานะ

ความเป็นอยู่ของประชาชนต่อไป ควรหัดเป็นคนช่างคิดช่างสังเกตในการปฏิบัติงานของตนเอง นอกจากเทคโนโลยีที่ใหญ่โตระดับสูงสำหรับใช้ในงานใหญ่ๆ ที่ต้องการผลมากๆ แล้ว แต่ละคนควรจะคำนึงถึงและค้นคิดเทคโนโลยีอย่างง่ายๆ ควบคู่กันไป เพื่อช่วยให้กิจการที่ใช้ทุนรอนน้อยมีโอกาสนำมาใช้ได้โดยสะดวกและได้ผลด้วย.....”

นอกจากนี้พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ ยังกล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเช่นกัน ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“.....การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่างๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมากในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัด และการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม ก็คงยังจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นอันเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเรา ประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรม และการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่น อาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุหรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปห่างไกล และกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีปฏิบัติงาน คือควรจะพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะ

ของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผล
ด้วย เกิดประหยัดอย่างแท้จริงด้วย.....”

๖. รวมกลุ่มประชาชน กระตุ้นให้เกิดความสามัคคีเพื่อจะได้
ร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน และเพื่อสะดวกใน
การประสานงานกับทางราชการ การรวมกลุ่มที่ทรงแนะนำบ่อยครั้ง คือ การ
รวมกลุ่มในรูปของสหกรณ์ พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๐
พระราชทานแก่คณะกรรมการสหกรณ์ต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ได้ทรงอธิบายถึงลักษณะ
ของสหกรณ์อย่างง่าย ๆ ว่า

“.....สหกรณ์ในเมืองไทยในรูปสหกรณ์โดยมีชื่อว่าสหกรณ์มีมา
นานพอสมควร แต่ว่าการปฏิบัติได้ปฏิบัติมาเป็นเวลานานทีเดียว
เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำในบางจังหวัดก็มีมานานเป็นร้อยปี อันนี้ก็
คือสหกรณ์นั่นเอง มาปัจจุบันนี้ก็เรียกว่า สหกรณ์ผู้ใช้น้ำ.....”

“.....คำว่าสหกรณ์หรือตั้งเป็นสหกรณ์ก็มีความสำคัญมาก เพราะ
ว่าจะทำงานด้วยกัน เมื่อคนหนึ่งคนใดทำงานอยู่คนเดียว ก็มี
แรงหนึ่งคนหรือหนึ่งครอบครัว ทำได้ไม่มากนัก แต่ถ้ารวมกัน
หลายครอบครัวเป็นสหกรณ์หรือหมู่บ้านสหกรณ์ก็ทำงานได้
ดีกว่า เพราะมีกำลังมากกว่า เราช่วยกันได้ เช่น ถ้าครอบครัว
หนึ่งประสบความเดือดร้อนมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนบ้าง
ผู้อื่นก็ช่วยได้ ถึงตาของตัวเอง ไม่สบายคนอื่นก็ช่วย.....”

พระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ทรงยกตัวอย่าง
เรื่องฝายเพื่อชี้ให้เห็นการประสานร่วมมือกันเองในหมู่ประชาชน และความ
สะดวกในการประสานงานกับทางราชการ

“.....อย่างเช่น การร่วมกันสร้างฝาย สร้างฝายนั้นถ้าทำคน
เดียว ก็จะทำได้ไม่ใหญ่โต อาจจะไม่เพียงพอสำหรับการทำ
มาหากิน แต่ถ้าร่วมกันทำก็สามารถที่จะทำให้มีน้ำมากใช้ในการ
เพาะปลูกให้เพียงพอ ฉะนั้นจึงมีการร่วมกันสร้างฝาย ซึ่งจะ
ต้องสร้างฝายอยู่ทุกๆ ปี เพราะว่าการสร้างฝายนั้นถ้าถึงเวลา
ที่เสื่อมลงไปตามสภาพก็ทำให้ฝายนั้นใช้การไม่ได้ก็ต้องมา
ซ่อม หรือต้องมาสร้างขึ้น ส่วนมากก็ทำกันเกือบทุกปี ต่อมา
เมื่อมีโครงการของทางราชการเป็นส่วนกลาง ส่วนกลางก็มี
กรมขึ้นมา กรมนั้นก็ทำหน้าที่ที่จะทำให้โครงการต่างๆ มีความ
คงทนถาวรขึ้น จึงเป็นงานของทางราชการขึ้นมา งานของ
เอกชน ของกลสิกรก็ทำอยู่ แต่ว่าทางราชการก็เข้ามาช่วยด้วย

ฝายทดน้ำ

จนกระทั่งรู้สึกว่าเขาใจว่าเป็นหน้าที่ของทางราชการทางเดียวที่จะทำให้มีสิ่งที่เป็นประโยชน์เกิดขึ้น ทางราชการทำแล้วราษฎรหรือกลีกรก็รับประโยชน์ไป ทำให้เกิดความคิดขึ้นมาที่ไม่สู้จะถูกต้องว่าทางราชการมีหน้าที่บริการประชาชน และประชาชนก็รับแต่ฝ่ายเดียว ถ้าอย่างนี้งานก็ไม่ก้าวหน้า เพราะว่าทางราชการก็ต้องใช้เงินงบประมาณ ก็จะต้องมาจากการเก็บภาษีอากรนั่นเอง ซึ่งถ้ามีทุนไม่พอก็ไม่สามารถที่จะทำให้ทั่วถึงราษฎรและกลีกรก็เกิดความเดือดร้อนนั่นเอง ฉะนั้น ก็ต้องมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างกลีกรกับหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการ แต่ว่าถ้ามีการติดต่อของราษฎรเป็นส่วนตัวเป็นรายบุคคลก็ทำให้โครงการต่างๆ ไม่สามารถที่จะทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างสอดคล้องได้ การที่กลีกรได้รวมกลุ่มเข้าเป็นกลุ่มเกษตรกรบ้าง เป็นสมาคมบ้างและเป็นสหกรณ์จึงเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างนี้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้มากเท่าที่จะกระทำได้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง.....”

๗. วางระบบการทำงานที่มีลักษณะเป็นบูรณาการ (Integration) กล่าวคือ หน่วยงานต่างๆ ทำงานประสานสัมพันธ์กัน ภายใต้แผนงานและรูปการจัดการเดียวกัน โดยมีหน่วยงานหนึ่งเป็นแม่งาน ลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นได้ชัดเจนจากการทำงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ ศูนย์

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวพระราชดำริในด้านการพัฒนาการเกษตร มีวิธีคิดหรือหลักการในการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สิ่งแต่ละสิ่งแต่ละปัญหา แต่ละปรากฏการณ์ ล้วนเกิดขึ้น ดำรงอยู่ ดำเนินไป กงกวมแปรเปลี่ยนหรือเสื่อมสลาย ก็ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องซึ่งกัน และกัน เกษตรกรรมก็เช่นเดียวกัน มิใช่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดๆ แต่เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของระบบธรรมชาติหรือระบบนิเวศ ฉะนั้นการพัฒนาการเกษตรหรือการแก้ปัญหาให้แก่เกษตรกร จึงต้องสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกันอยู่

ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ ณ วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๕ ว่า

“.....ในการปฏิบัติงานเกษตรนั้น นักวิชาการเกษตรควรจะศึกษา สังเกตให้ทราบชัดว่าเกษตรกรรมย่อมเป็นไป หรือ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นวงจร และเป็นส่วนหนึ่งของวงจรธรรมชาติ ซึ่งมีการเกิดสืบเนื่องทดแทนกันอย่างพิสดาร จากปัจจัยหนึ่ง เช่น พันธุ์พืช เมื่อได้อาศัยปัจจัยอื่นๆ มีดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น เข้าปรุงแต่งทำให้เกษตรกรได้พืชผลขึ้นมา พืชผลที่ได้มานั้น เมื่อนำไปบริโภคเป็นอาหาร ทำให้ได้พลังงานมาทำงาน เมื่อนำออกจำหน่ายก็ทำให้เกิดผลทางเศรษฐกิจขึ้น ทั้งแก่ผู้ซื้อ และผู้ผลิต คือผู้ซื้อ ย่อมนำไปทำผลประโยชน์ให้ส่งออกเงยต่อไปได้ ผู้ผลิตก็ได้เงินทองมาจับจ่ายใช้สอยยังชีพ รวมทั้งซื้อหาปัจจัยสำหรับสนับสนุนการผลิตของตนให้เกิดผลหมุนเวียนเพิ่มเติมขึ้น เห็นได้ว่า แม้เพียงงานเกษตรอย่างเดียว ยังจำเป็นต้องเกี่ยวพันกับงานต่างๆ กับเหตุปัจจัยต่างๆ มากมายหลายขอบข่าย ทั้งต้องเกี่ยวกันอาศัยกันอย่างถูกต้องสมดุลอีกด้วย...”

The End.

Coming soon on the next

โปรดติดตามเร็ว ๆ นี้